

ROLUL INSTITUȚIEI PREZIDENȚIALE ÎN CADRUL SISTEMULUI PUTERII DE STAT

Gheorghi TATARU,

avocat, doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Article includes a study of law and doctrine in order to identify the main functions which they exercise Head of State, based on which it argues its role in the system of state power.

Keywords: head of state, function, the function of representation, the function of guaranteeing, the function of mediation

REZUMAT

Articolul cuprinde un studiu al legislației și doctrinei în vederea conturării principalelor funcții pe care le exercită șeful de stat, în baza cărora se argumentează rolul acestuia în sistemul puterii de stat.

Cuvinte-cheie: șef de stat, funcții, funcția de reprezentare, funcția de garantare, funcția de mediere

Introducere. În prezent este practic general recunoscut faptul că statul nu poate fi conceput fără un șef, oricât de simbolic ar fi rolul acestuia în unele sisteme politice [18, p. 282].

Conform unei opinii, instituția șefului de stat își are obârșia în chiar istoria lumii, a sistemelor statale. În acest sens, colectivitățile umane organizate au avut dintotdeauna un șef [26, p. 316], recunoscut sau impus, în contextul împrejurărilor istorice, instituție ce a cunoscut o evidentă evoluție sub aspectul formelor, al structurii și al împuternicirilor [22, p. 515]. Cu atât mai mult statele contemporane, delimitate prin frontiere, au cuprins în sistemul organizării lor politice și instituția șefului de stat.

Potrivit unei alte opinii, instituția prezidențială în istoria omenirii este de dată relativ recentă, făcând abstracție de existența Republicii în Roma și în Grecia Antică. Datorită sorginții sale democratice, instituția prezidențială și-a demonstrat utilitatea și eficiența politică și administrativă, mai ales în statele în care a fost instaurat regimul prezidențial [38, p. 20]. Prin urmare, în condițiile unor alte regimuri, instituția în cauză nu este accentuată, puțin fiind chiar una „decorativă” / „simbolică”.

În Republica Moldova, instituția șefului de stat este una de dată recentă, fiind și deosebită, întrucât, pe lângă reformele constituționale pe care le-a suportat de la înființare, a rămas fără o conturare clară a statutului său juridic, fiind astfel un subiect frecvent polemizat în rîn-

urile specialiștilor teoreticieni și practicieni.

În condițiile în care criza politică, economică, socială continuă să afecteze societatea moldovenească și pare a fi interminabilă, tot mai mult se impune necesitatea de a consolida fiecare autoritate a statului care ar putea contribui, în virtutea competențelor de care dispune, la optimizarea situației. Iată de ce considerăm că în arealul nostru științific, și nu numai, instituției prezidențiale ar trebui să i se acorde o atenție sporită.

Astfel, scopul studiului de față rezidă în cercetarea doctrinei și a legislației în vigoare, în vederea conturării principalelor funcții pe care le exercită șeful de stat, în baza cărora să argumentăm rolul acestuia în sistemul puterii de stat.

Rezultate obținute și discuții. Din punct de vedere istoric, instituția șefului de stat s-a impus din necesitatea existenței „unui arbitru național (...) însărcinat cu asigurarea funcționării normale a instituțiilor care să aibă dreptul să recurgă la judecata poporului suveran, care să răspundă, în caz de pericol major, de independența, onoarea și integritatea statului” [20, p. 73]. Tocmai din aceste considerente, se susține că „statul, ca formă superioară de organizare a societății, a cuprins în sistemul organelor sale instituția șefului de stat” [14, p. 274].

Înainte de a vorbi nemijlocit despre rolul pe care îl are șeful de stat în cadrul sistemului puterii, este necesară identificarea locului acestuia în cadrul sistemului dat. La acest

capitol, în literatura de specialitate pot fi atestate câteva opinii. Astfel, în unele studii, instituția prezidențială este asimilată puterii legislative, în altele – celei executive. Există și opinii potrivit cărora instituția îmbină caracteristicile ambelor ramuri ale puterii sau – chiar mai original – această instituție nu este atribuită la niciuna dintre ramurile puterii, șeful statului fiind identificat ca a patra putere în stat [8, p. 465].

Cea mai răspândită opinie plasează șeful statului, în virtutea atribuțiilor sale, în cadrul structurii puterii executive, deci ca șef al executivului, alături de prim-ministru [18, p. 290], împărțind puterea executivă în mod egal cu guvernul [21, p. 43]. În același timp însă, Președintele nu dispune de o putere absolută în realizarea funcțiilor sale, care sînt proprii puterii executive, exercitarea lor fiind partajată între Președinte și guvern, ambele autorități aflîndu-se sub control parlamentar [35, p. 38; 36, p. 323].

În acest model este încadrat cazul **Franței**, unde rolul politic al Președintelui Republicii este foarte important, întrucît: el participă la toate ședințele Guvernului și le prezidează, semnînd ordonanțele adoptate; poate dizolva oricînd adunările legiuitoare (după consultarea președinților acestora și a prim-ministrului); prezidează Consiliul Superior al Magistraturii; numește prim-ministrul, fără a avea în mod necesar acordul Camerelor, etc. Sub aspect comparativ, în **Republica Moldova** și **România** [18, p. 293-294], rolul politic al Președintelui Republicii

este mult diminuat, iar toate atribuțiile sale politice majore sînt supuse unui sistem de îngrădiri și condiționări specifice sistemelor parlamentare, iar uneori chiar mai excesive (de exemplu, atribuția de dizolvare a parlamentului).

Alte voci susțin că șeful statului este „unicul” șef al puterii executive [9, p. 416; 15, p. 130; 24, p. 270; 30, p. 37] („capul puterii executive” [1, p. 13; 2, p. 215], plasîndu-se în ierarhia puterilor mai superior decît guvernul [32, p. 22; 33, p. 120].

Este exemplificativă în acest sens funcția de președinte al **Statelor Unite ale Americii**, care este una dintre cele mai puternice din lume. Președintele, spune Constituția SUA, trebuie să „aibă grijă ca legile să fie aplicate întocmai”. Pentru a îndeplini această responsabilitate, președintele prezidează asupra ramurii executive a guvernului federal – o organizație vastă ce numără cîteva milioane de oameni – și pe lîngă aceasta are puteri legislative și judiciare importante [28, p. 56]. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că asemenea sisteme sînt mai cîrînd o „excepție” decît o „regulă”.

Conform altor opinii, determinarea locului și statutului juridic al șefului de stat se face în funcție de modul în care Constituția reglementează instituția prezidențială, susținîndu-se că Președintele nu aparține nici uneia dintre ramurile puterii [10, p. 12-13; 32, p. 24; 33, p. 122]. Astfel, unii autori consideră că Președintele exercită o a patra putere în stat, pe lîngă celelalte trei puteri tradiționale, datorită, în special, funcției sale de mediere [3, p. 36].

În ce ne privește, ne alăturăm autorilor care plasează instituția șefului de stat în cadrul puterii executive, deoarece, în primul rînd, existența unei a patra puteri în stat excede cadrului constituțional în vigoare și, în general, contravine modelului universal de organizare a puterii configurat deja de secole; în al doilea rînd, apartenența acesteia la puterea executivă este confirmată în mare parte de natura atribuțiilor cu care este investit șeful statului.

Prin urmare, argumentul forte în acest caz ține de natura atribuțiilor

cu care este investit. În acest sens, o mare parte din ele au un caracter executiv-administrativ, deoarece nu sînt de natură legislativă (cu excepția atribuțiilor de promulgare a legii) și nicidecum jurisdicționale [8, p. 467].

Totodată, pornind de la faptul că însași calitatea de „șef” (al puterii executive) implică în mod logic un anumit raport de „subordonare” (în cazul dat – a guvernului față de șeful de stat), este de menționat că în acest sens legea fundamentală nu conține nicio prevedere expresă, ba mai mult, stabilește responsabilitatea politică a guvernului față de parlament, și nu față de Președinte. În același timp, ideea superiorității șefului de stat față de guvern este înfirmată, într-o anumită măsură, și de condiția contrasemnării de către primul-ministru a decretelor emise de Președinte (în cazurile expres reglementate de lege) [8, p. 467]. Prin urmare, ținînd cont de cele expuse, executivul se prezintă a fi dualist, adică are o structură caracteristică sistemelor parlamentare, în cadrul cărora funcția executivă este încredințată unei persoane (șef de stat) și unui organ coequal (cabinet de miniștri sau guvern), care au atribuții pe care le exercită relativ autonom.

Desigur, o asemenea situație nu a existat întotdeauna. În decursul evoluției sale, instituția șefului de stat a cunoscut o concentrare a multor prerogative de putere în persoana sa – executive, legislative și chiar judecătorești. Abia în sistemele contemporane de organizare s-a produs o riguroasă delimitare a atribuțiilor lui față de celelalte autorități publice [34, p. 101]. Deci, anume atribuțiile cu care este investit șeful de stat îi conturează, în prezent, locul și rolul în sistemul puterii de stat.

Vorbînd nemijlocit de rolul șefului de stat în sistemul puterii, precizăm că acesta este determinat în principal de funcțiile cu care este investit. La acest capitol, în literatura de specialitate de asemenea au fost expuse mai multe opinii.

Cea mai răspîndită viziune atestă trei funcții ale șefului de stat [1, p. 14; 2, p. 216-218; 8, p. 458-462; 11, p. 207]: *funcția de reprezentare*, *funcția de garant* și *funcția de*

mediere. Potrivit prof. Al. Arseni, primele două funcții sînt expres consacrate în Constituția Republicii Moldova, în timp ce ultima derivă din prevederile constituționale [2, p. 216]. Sub aspect comparativ, precizăm că Constituția României consacră expres toate cele trei funcții ale șefului de stat. Mai mult, după revizuirea Constituției din anul 2003 și integrarea României în Uniunea Europeană, cercetătorii propun recunoașterea și a unei a patra atribuții (cu sensul de funcție – e.n.) pe care o are Președintele României – cea de garant al îndeplinirii obligațiilor asumate de România față de Uniunea Europeană, așa cum prevede art. 148 alin. (4) din Constituția României [6]: „Parlamentul, Președintele, Guvernul și autoritatea judecătorească garantează aducerea la îndeplinire a obligațiilor rezultate din actul aderării și din prevederile alin. (2)” [7, p. 750].

În context, prezintă importanță și încercările atestate în studiile de specialitate de a clasifica funcțiile șefului de stat. Bunăoară, prof. V. Popa distinge două mari categorii de funcții [27, p. 340-344]:

1) *funcții cu titlu principal*, în care include „funcția de reprezentant și garant”, și

2) *funcții secundare*, care cuprind „funcția guvernamentală și funcția de control”.

Aceeași poziție o regăsim și la S. Goriuc, doar că la categoria funcțiilor cu titlu secundar, de această dată este atribuită funcția de mediator [13, p. 12-13].

În ordinea dată de idei, prof. Al. Arseni susține că funcțiile șefului de stat pot fi grupate în două mari categorii [2, p. 216]:

1) *funcții exclusive* – acestea poartă un caracter constant, fiind proprii doar șefului de stat, indiferent de forma de guvernămînt sau de tipul de regim politic. Din categoria acestora fac parte: funcția reprezentativă, funcția de garant și funcția de mediere;

2) *funcții complementare*, ce cuprind funcțiile guvernamentale ale șefului de stat (variabile atît în funcție de forma de guvernămînt, cît și de tipul de regim politic), precum: „atribuții ce țin de organizarea și

funcționarea unor autorități publice; atribuții de natură legislativă; atribuții în domeniul politicii externe; atribuții în domeniul apărării și asigurării ordinii publice; alte atribuții” [14, p. 289-231].

O simplă analiză a clasificărilor enunțate ne determină să conchidem că cercetătorii uneori confundă noțiunea de *funcție* cu cea de *atribuție* (în contextul nostru, conceptul de „funcție” are sensul de *rol, sarcină, destinație*, care astfel poate fi determinat în funcție de atribuțiile date în competență potrivit legii), iar altelei practic neargumentat sînt calificate funcțiile ca fiind principale, iar altele – secundare. În continuare, ne propunem o abordare succintă a celor trei funcții recunoscute șefului de stat.

Funcția de reprezentare. Potrivit prof. V. Popa, această funcție nu poate fi îndeplinită de o altă autoritate publică, fiind inerentă șefului de stat [27, p. 341], idee susținută și de alți cercetători (bunăoară B. Negru și A. Negru [23, p. 135]).

Doctrinarii români susțin că funcția dată este proprie Președintelui Republicii în virtutea calității sale de șef de stat [18, p. 290]. În viziunea altora [11, p. 207], această funcție derivă din caracterul „reprezentativ” al Președintelui României, în sensul că, fiind ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, el are calitatea de a fi purtătorul de cuvînt al poporului român. Din aceste considerente, Președintele României este un „organ reprezentativ”, ca și Parlamentul.

În context, Șt. Deaconu susține: „Președintele reprezintă statul român atît în plan intern, cît și în plan extern. Această prerogativă derivă din locul pe care îl ocupă Președintele în rîndul autorităților statului și din modalitatea de alegere a șefului de stat. Președintele astfel personifică autoritatea statală și întreaga națiune de la care derivă puterea” [7, p. 750-751].

Raportînd aceste idei la situația Republicii Moldova, am putea constata că, pînă nu demult, funcția de reprezentare a Președintelui Republicii Moldova deriva doar din „locul pe care îl ocupa acesta în sistemul puterii”, întrucît, prin

revizuirea constituțională din anul 2000, dreptul de a alege Președintele a fost restrîns, fiind atribuit doar Parlamentului (art. 78 din Constituție [4]). Aceasta a făcut ca, pe parcursul ultimilor 16 ani, funcția sa de reprezentare să fie „doar parțială”. Altfel spus, în sensul cel mai strict, alegerea șefului de stat de către Parlament presupune „reprezentarea intereselor acestuia, mai bine zis ale fracțiunii parlamentare majoritare (o garanție în acest sens fiind compatibilitatea mandatului de președinte cu calitatea de membru de partid)”, și nu ale poporului/societății.

Situația s-a schimbat odată cu intervenția Curții Constituționale, care, la data de 4 martie 2016, a constatat neconstituționalitatea Legii constituționale de modificare a Constituției nr. 1115/2000 [17], care a avut ca efect juridic reluarea aplicabilității normelor constituționale în varianta anterioară modificării și completării din anul 2000. Pe cale de consecință, scrutinul electoral planificat pentru 30 octombrie 2016 va avea rolul de a identifica și desemna un șef de stat cu depline prerogative de reprezentare a poporului.

Un alt moment ce trebuie specificat la capitolul funcției de reprezentare a șefului de stat ține de atribuțiile concrete prin care se realizează/exprimă aceasta. Astfel, reprezentarea în *plan extern* cuprinde următoarele atribuții: de a încheia, în numele statului, tratatele internaționale negociate de Guvern, de a acredita și rechema reprezentanții diplomați, de a aproba înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice (art. 86 din Constituția Republicii Moldova). Pe *plan intern*, printre altele, șeful de stat, tradițional, conferă decorații și titluri de onoare, acordă cele mai înalte grade militare, numește în anumite funcții publice, acordă grațierea individuală etc. (art. 88 din Constituția Republicii Moldova).

După cum se poate observa, funcția de reprezentare a șefului de stat presupune o reprezentare internă și externă. Din acest punct de vedere, constatăm o gravă confuzie în clasificarea realizată de prof. Al. Arseni (menționată supra), care la categoria *funcțiilor exclusive* atribuie

funcția de reprezentare, iar la categoria *funcțiilor complementare* arată ca element component „atribuții în domeniul politicii externe (...)”, adică exact ceea ce presupune funcția de reprezentare. Fără a intra în detalii, la moment ne vom rezuma la ideea că, pentru a evita orice confuzie, funcția în cauză trebuie privită doar în toată complexitatea sa, în conținutul său intrînd atribuții ce nu pot fi circumscrise celorlalte funcții ale șefului de stat.

Funcția de garant. Este o funcție consacrată expres în art. 77 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, în care este prevăzut: „(2) Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.” Sub aspect comparativ, art. 80 din Constituția României stipulează că Președintele „este garantul independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării”. Observăm deci că doar Președintele Republicii Moldova este garantul suveranității țării, fapt ce, în viziunea cercetătorilor, sporește considerabil rolul acestei instituții în organizarea și conducerea statală a societății [8, p. 460].

Funcția de garant a șefului de stat se consideră că derivă din calitatea acestuia de a fi șef al executivului, alături de prim-ministru [7, p. 751]. De aici rezultă și responsabilitatea mare pe care o are șeful de stat în ocrotirea valorilor fundamentale ale statului și societății: suveranitatea, independența, unitatea și integritatea țării. Această trăsătură fundamentează și unele atribuții ale Președintelui în domeniul apărării, al politicii externe, ori în ceea ce privește luarea unor măsuri excepționale.

Pentru realizarea acestei funcții, Președintele dispune de prerogative prevăzute concret în Constituție (art. 87), și anume: a) el este comandantul suprem al forțelor armate; b) poate declara mobilizarea parțială sau generală; c) în caz de agresiune armată împotriva țării, ia măsuri de respingere a agresiunii etc.

Paralel cu *funcția de garant al statului* (cu conținutul enunțat supra), Președintelui i se recunoaște

și funcția de garant al Constituției [11, p. 332] sau „de garantare a respectării Constituției și a drepturilor omului” [5, p. 323]. Spre deosebire de Legea Fundamentală a României (în art. 80 alin. (2)), în Constituția Republicii Moldova, această funcție nu este consacrată expres, ea fiind doar dedusă. Potrivit cercetătorilor, aceasta poate fi dedusă atât din jurământul pe care îl depune la investirea șeful de stat („Jur să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului”) (art. 79 alin. 2)), cât și din prerogativele concrete prevăzute de Legea Fundamentală. Prin urmare, asigurarea respectării Constituției de către Președinte este posibilă numai prin exercitarea unor atribuții concrete precizate de Constituție [16, p. 67].

Desigur, Președintele Republicii Moldova nu poate acționa direct pentru a sancționa derogarea de la conținutul Constituției, deoarece nu are competența de a exercita un control de constituționalitate. Din aceste considerente, funcția de garant al Constituției este conturată în baza următoarelor atribuții [5, p. 323-324; 29, p. 57-58; 31, p. 601-602]: soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic; acordă grațiere individuală; poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național; suspendă actele Guvernului ce contravin legislației pînă la adoptarea hotărîrii definitive a Curții Constituționale; dreptul de a dizolva Parlamentul în cazul blocării procesului legislativ etc.

În același timp, pentru realizarea acestei funcții, Președintele Republicii Moldova poate sesiza Curtea Constituțională pentru verificarea constituționalității legilor (art. 25 din *Legea cu privire la Curtea Constituțională* [19]) sau poate adresa un demers Parlamentului înainte de promulgarea legii, pentru ca acesta să procedeze la reexaminarea ei (art. 93 alin. (2) din Constituție).

Este important de precizat în context că șeful statului nu trebuie perceput ca un „garant al supremației Constituției”, rol exercitat în exclusivitate doar de Curtea Constitu-

țională. Sub aspectul dat, funcția de garantare trebuie înțeleasă în sensul că șeful statului, în virtutea prerogativelor sale, este chemat să observe atent activitatea statului, să supravegheze modul în care acționează actorii vieții publice – autoritățile publice, organizațiile legitimate de Constituție, societatea civilă – și cum respectă principiile și normele stabilite prin Constituție, cum sînt apărute valorile consacrate în Legea Fundamentală. În consecință, șeful statului poate să exprime opinii și opțiuni politice, să formuleze observații și critici cu privire la funcționarea autorităților publice și a exponenților acestora, să propună reforme sau măsuri pe care le apreciază ca dezirabile interesului societății și al statului.

Desigur, opiniile, observațiile, preferințele sau cererile șefului de stat nu au un caracter decizional și nu produc efecte juridice, autoritățile publice rămînînd exclusiv responsabile pentru însușirea acestora, precum și pentru ignorarea lor [7, p. 754]. Cert este că șeful statului nu trebuie să rămînă inert în situațiile dificile care marchează societatea, dînsul trebuie să reacționeze întotdeauna prin mijloacele puse la dispoziția sa de lege și Constituție.

Funcția de mediere. Este o funcție expres consacrată în Constituția României, în care este precizat că este o „funcție de mediere între puterile statului și între stat și societate” (art. 80). La fel ca și cea de reprezentare, funcția de mediere a șefului de stat se sprijină pe principiul legitimității pe larg și autentic democratice a Președintelui, alegerea lui făcîndu-se prin sufragiu universal și direct, precum și pe principiul nonapartenenței Președintelui la niciun partid politic. În acest sens, cercetătorii susțin că, în calitatea sa de mediator, Președintele nu este un „magistrat suprem”, ci o „simplă magistratură de influență”, un factor al „bunelor oficii”, iar atunci cînd se impune, pe baza prerogativelor conferite prin Constituție și în limitele ei, el este „un factor reglator” în mecanismul statal, precum și în raporturile dintre stat și societate. În acest scop, pe de o parte, Președintele veghează la buna funcționare a

autorităților publice, iar pe de alta, el înlesnește colaborarea autorităților publice, aplanează sau previne relațiile tensionate dintre acestea ori dintre acestea și societate [11, p. 209].

În unele surse științifice, funcția în cauză este privită mai complex, pornindu-se nemijlocit de la textul constituțional. În acest sens, cercetătorul Șt. Diaconu argumentează „rolul de mediator al șefului de stat între puterile statului și între stat și societate, pentru a veghea la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice” [7, p. 753]. După cum se poate observa, rolul de mediator al șefului de stat este justificat de scopul urmărit – vegherea respectării Legii Fundamentale și buna funcționare a autorităților. Deci, cercetătorul practic integrează funcția de garant al șefului de stat cu funcția sa de mediator, moment ce servește drept motiv temeinic pentru doctrină de a revedea șirul de funcții recunoscute instituției șefului statului.

Referindu-ne nemijlocit la situația funcției de mediator a Președintelui Republicii Moldova, trebuie să recunoaștem că aceasta nu este expres reglementată în textul Constituției, cercetătorii fiind de părerea că ea poate fi doar dedusă din conținutul unor prevederi constituționale [2, p. 216; 13, p. 13]. În acest sens, se susține [8, p. 462] că funcția de mediere a șefului de stat cuprinde o serie de prerogative bazate pe dreptul:

- de a convoca sesiuni extraordinare sau speciale ale Parlamentului (art. 67 alin. (2));
- de a adresa Parlamentului mesaje (art. 67 alin. (2));
- de a promulga legile (art. 93);
- de a dizolva Parlamentul (art. 85);
- de a desemna candidatura la funcția de prim-ministru și de a numi Guvernul (art. 98);
- de a numi în funcție judecătoria la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii (art. 116);
- de a cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național (art. 88 lit. f)) etc.

Desigur, pentru a argumenta pre-

zența acestei funcții în sarcina Președintelui Republicii Moldova este necesară o analiză mai profundă a drepturilor și atribuțiilor pe care i le reglementează legea. Totodată, un lucru este sigur: funcția în cauză este în mare parte compromisă de imperfecțiunea sistemului de incompatibilități.

Privite în general, incompatibilitățile pentru funcția de șef de stat sînt de natură *economică* sau *politică*. Prima categorie se referă la incompatibilitatea exercitării oricărei alte funcții publice sau private, fiind reglementată în Constituție expres (art. 81 alin. (1)). Referitor la incompatibilitatea *politică*, ea este fixată doar în Constituția României, potrivit căreia „în timpul mandatului, Președintele României nu poate fi membru al unui partid” (art. 84 alin. (1)).

Rațiunea incompatibilității politice se justifică prin aceea că, fiind în afara oricărui partid politic, Președintele își poate exercita mai pregnant funcția de mediere, avînd astfel posibilitatea de a interveni pentru a încerca să atenueze divergențele dintre partide cu privire la unele probleme majore de interes național [16, p. 69].

Compatibilitatea funcției de șef al statului cu cea de membru de partid, caracteristică Republicii Moldova, este demult criticată în literatura de specialitate, fiind aduse o serie de argumente pentru interzicerea ei, cum ar fi [1, p. 15]:

- realizarea de către șeful de stat a funcției de reprezentant, garant și mediator vizează întregul stat, întreaga societate, și nu doar o parte a ei, a membrilor de partid etc.;

- păstrîndu-și calitatea de membru de partid, Președintele Republicii este direct influențat de partid, înclină să încalce prevederile constituționale, fiind posibilă o ușoară trecere la dictatura de partid, lucru demonstrat de practica comunistă și cea fascistă;

- păstrarea calității de membru (lider) de partid duce în mod flagrant la încălcarea art. 6 din Constituția Republicii Moldova și la instaurarea în mod tacit a ideologiei partidului de guvernămînt în „ideologie oficială a statului” etc.

Mai mult, situația în care Președintele Republicii ocupă concomitent și funcția de președinte al unui partid se consideră a fi neconformă standardelor administrative europene, avînd în vedere atribuțiile importante pe care le are șeful statului în raport cu puterea judecătorească [25, p. 10].

Totodată, în doctrină au fost expuse unele idei sceptice privitor la incompatibilitatea de natură politică, ea fiind considerată pur formală, deoarece ar fi imposibil ca, părăsind partidul care l-a propulsat la conducere, Președintele să devină total independent de ideologia și influența acestuia [37, p. 225]. Iată de ce, dispoziția constituțională ce consacră o astfel de incompatibilitate se consideră că „a fost și este să rămînă „literă moartă”, deoarece Președintele Republicii va fi, în continuare, îndrumătorul nevăzut al partidului din care provine” [12, p. 234].

Criticînd o astfel de poziție, prof. Al. Arseni susține că problema trebuie privită prin prisma obligației șefului de stat de a-și exercita funcțiile în strictă concordanță cu prevederile constituționale, și nu cu dispozițiile partidului care l-a promovat. Respectiv, nefiind membru de partid, Președintele va fi sub controlul tuturor partidelor, va fi chemat să fie nepărtinitor, adică să asigure pluralismul politic [1, p. 15-16]. Din perspectiva dată, scopul incompatibilităților nu este pur și simplu de a releva situația contradictorie a unor funcții, ci de a garanta independența și probitatea Președintelui în exercitarea funcției.

Concluzii. Desigur, actuala compatibilitate politică ar putea avea consecințe mai „atenuante” în situația în care Președintele Republicii Moldova ar fi ales în baza sufragiului universal, deoarece ar fi posibil ca el să reprezinte un alt partid decît cel ce deține majoritatea în Parlament [8, p. 464-465]. Cu toate acestea însă, probabilitatea e prea mică, deoarece (după cum și realitatea o demonstrează) partidul de guvernămînt, dispunînd de majoritatea pîrghiilor aparatului administrativ, ar putea foarte ușor să-și „impună candidatul”. Chiar și în asemenea condiții, sîntem de părerea că regula

incompatibilității politice necesită a fi consacrată juridic, întrucît nu este exclusă posibilitatea ca într-un viitor apropiat respectarea acesteia să fie asigurată prin intermediul perfecționării mecanismului de tragere la răspundere a șefului de stat.

Referințe bibliografice

1. Arseni A. Șeful de Stat – garanții de realizare a mandatului: concept teoretico-practic. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 3.
2. Arseni Al. Legitimitatea puterii de stat – principii edificator al statului de drept și democratic contemporan: argumentare științifică și confirmare practică. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2015. 420 p.
3. Brezoianu D. Drept administrativ. Partea specială. București: Editura Universității “Titu Maiorescu”, 2002.
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
5. Constituția Republicii Moldova: comentariu. Chișinău: Arc, 2012.
6. Constituția României, adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 noiembrie 1991, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991, intrată în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991. Republicată în Monitorul oficial, nr. 767 din 31 octombrie 2003.
7. Constituția României: comentariu pe articole. Coordonatori: I. Muraru și E.S. Tănăsescu. București: C.H. Beck, 2008, 1507 p.
8. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Chișinău: Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, 2010 (Tipografia Universității “Transilvania” din Brașov), 623 p.
9. Costachi Gh., Slipenschi B., Rusu I. Șeful statului în structura puterii executive. În: „Probleme actuale ale științelor sociomane în condițiile integrării europene”. Materiale ale Conferinței teoretico-științifice internaționale (28 ianuarie 2006). Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006.
10. Cotici R. Statutul juridic al organelor administrației de stat. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2007, 28 p.
11. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Vol. II. Iași: Editura Fundației „Chemarea”, 1993.
12. Drăganu T. Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol. II. Cluj Napoca, 2000.
13. Goriuc S. Locul și rolul Președintelui Republicii Moldova în sistemul autorităților publice și în asigurarea echilibrului în societate. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2016, 26 p.
14. Guceac I. Curs elementar de drept constituțional. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004.
15. Guțuleac V. Drept administrativ. Chișinău: S.n., 2013, 600 p.
16. Hlipcă P. Președintele Republicii Mol-

ASPECTE GENERALE ALE DEZVOLTĂRII ISTORICE A CONCEPTULUI DE VINOVĂȚIE ÎN RUSIA

Viorica URSU,

lector superior, Universitatea Tehnică din Moldova;
doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

The concept of guilt in Russia was developed under the influence of Western European medieval law, roman law, rules the Christian religion, which, in turn, were influenced by Jewish law. Initially the guilt was understood as an illegal act, but with the development of legal science and practice of regulation came the realization that guilt related to the subjective side elements of the felony. The Russian lawyers began to investigate in their works of guilt the psychological content, volitional and intellectually moments.

Keywords: guilt, intent, fault, negligence, tort, crime, liability

REZUMAT

Conceptul de vinovăție în Rusia s-a dezvoltat sub influența dreptului medieval al Europei Occidentale, dreptului roman, normelor religiei creștine, care, la rândul lor, au fost influențate de dreptul iudaic. Inițial, vinovăția era înțeleasă ca un act ilegal, dar odată cu dezvoltarea științei juridice și practicii de legiferare a venit conștientizarea faptului că vinovăția ține de elementele laturii subiective a infracțiunii. Juriștii ruși emeriți au început să cerceteze în operele lor conținutul psihologic al vinovăției, elementele ei volitiv și intelectual.

Cuvinte-cheie: vinovăție, intenție, culpă, neglijență, faptă ilicită, infracțiune, răspundere

Introducere. În literatura juridică mondială contemporană există un număr mare de abordări diverse ale conceptului de *vinovăție*. Printre acestea putem evidenția trei concepte teoretice de bază ale vinovăției:

1. Starea periculoasă a persoanei (aici vinovăția este înlocuită cu starea periculoasă a persoanei și fapta ilicită comisă de ea este un fel de manifestare a simptomului de stare periculoasă a persoanei).

2. Înțelegerea estimativă a vinovăției (sub acest aspect vinovăția este considerată ca un concept generic de intenție și neglijență și motiv de răspundere; ca motiv de răspundere vinovăția constă în reproșul expus de instanță în legătură cu comportamentul acuzatului, în aprecierea negativă dată de instanța de judecată comportamentului individului ca fiind contrar prescripțiilor legale).

3. Conceptul psihologic al vinovăției (în acest sens vinovăția reprezintă atitudinea mentală a persoanei față de fapta sa și consecințele ei, exprimată în formă de in-

tenție sau neglijență) [24, p. 5-42; 34, p. 331-332].

Aceste teorii au avut și au un anumit impact asupra doctrinei vinovăției în literatura juridică a Rusiei. Concepția modernă a vinovăției în literatura rusească de drept penal și în legislație a parcurs un drum lung și destul de complicat.

Materiale și metode aplicate. La expunerea lucrării au fost folosite metodele istorică, logică și analogia juridică. Metoda istorică a permis relevarea cauzelor și împrejurărilor determinante și favorizante în apariția și dezvoltarea acestei instituții, cu diferențe specifice timpului și locului, cercetarea evoluției în timp a vinovăției în diferite etape de dezvoltare ale Rusiei. Metoda logică a fost utilizată la analiza opiniilor diferitor doctrinari ruși, precum și la analiza legislației existente în diverse perioade ale timpului. Dat fiind faptul că în Antichitate formele vinovăției nu erau delimitate corect, la elaborarea articolului a fost folosită și metoda analogiei juridice.

Rezultate obținute și discuții. Unul dintre primele monumente ale

dova – mediator între organele puterii de stat. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 6.

17. Hotărîrea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea 1115/2000 de revizuire a Constituției (modul de alege a Președintelui), nr. 7 din 4 martie 2016.

18. Iorgovan A. Tratat de drept administrativ. Vol. I, ediția a III-a. București: All Beck, 2001, 624 p.

19. Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317-XIII din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8 din 07.02.1995.

20. Monchablon A. Cartea cetățeanului. București: Humanitas, 1991.

21. Muraru I. Drept constituțional și instituții politice. București: Editura ACTAMI, 1997.

22. Muraru I., Tănăsescu E.S. Drept constituțional și instituții politice. Ed. a X-a. București: Lumina Lex, 2002.

23. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006, 518 p.

24. Orlov M., Belecciu Șt. Drept administrativ (pentru uzul studenților). Chișinău: S.n., 2005, 270 p.

25. Osoianu I. Prioritățile reformei administrației publice în perspectiva elaborării Strategiei de integrare europeană și a Planului de acțiuni Republica Moldova – UE. Institutul de Politici Publice. Chișinău, 2004.

26. Platon M. Administrația publică. Curs universitar. Chișinău: Universul, 2007, 928 p.

27. Popa V. Drept public. Chișinău: ULIM, 1998.

28. Scurtă descriere a sistemului american de guvernământ. United States Information Agency, 1990, 124 p.

29. Slipenski B. Șeful statului în calitate de garant al Constituției. În: Legea și Viața, 2006, nr. 3.

30. Slipenski B. Șeful statului în structura puterii executive. În: Legea și Viața, 2006, nr. 4.

31. Slipenski B., Rusu I., Costachi Gh. Șeful statului în calitate de garant al Constituției. În: „Probleme actuale ale științelor socioumane în condițiile integrării europene”. Materiale ale Conferinței teoretico-științifice internaționale (28 ianuarie 2006). Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006.

32. Smochină A. Instituția prezidențială în Republica Moldova: probleme, aspecte contradictorii. În: Revista Națională de Drept, 2003, nr. 10.

33. I. Creangă, V. Popa. Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău: TISH (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2005.

34. Tofan D. A. Drept administrativ. Vol. I. București: All Beck, 2003.

35. Vida I. Puterea executivă și administrația publică. București: Monitorul Oficial, 1994, 288 p.

36. Manda C. Drept administrativ. Tratat elementar. București: Editura Lumina Lex, 2001, 512 p.

37. Vrabie G. Organizarea politico-etatică a României. Drept constituțional și instituții politice. Vol. II, ediția a II-a, revăzută și reînțregită. Iași: Editura „Cugetarea”, 1999.

38. Grecescu I.C. Instituția prezidențială. București: Roseti, 2003, 168 p.